

Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

22 Μαΐου 2011

Τελική Έκθεση της Αποστολής Αξιολόγησης Εκλογών
ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ

Βαρσοβία
7 Σεπτεμβρίου 2011

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

I.	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	1
II.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
III.	ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	3
IV.	ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	4
A.	ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	4
B.	ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ	5
C.	ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	6
V.	Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ.....	7
VI.	ΕΓΓΡΑΦΗ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ	8
VII.	ΕΓΓΡΑΦΗ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ.....	10
VIII.	Η ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ.....	10
IX.	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΩΝ	11
X.	ΤΑ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ.....	14
XI.	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ	15
XII.	ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ.....	17
XIII.	Η ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ	18
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ.....	20
	ΤΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ.....	21

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
22 Μαΐου 2011

Τελική Έκθεση της Αποστολής Αξιολόγησης Εκλογών ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ

I. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ, η Μόνιμη Αποστολή της Κυπριακής Δημοκρατίας στον ΟΑΣΕ κάλεσε το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ) του ΟΑΣΕ να εποπτεύσει τις εκλογές της 22 Μαΐου για ανάδειξη των μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων. Με βάση την εισήγηση μιας Αποστολής Εκτίμησης Αναγκών, το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ απέστειλε μια Αποστολή Αξιολόγησης Εκλογών (ΑΑΕ). Αυτή ήταν η πρώτη φορά που το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ παρακολούθησε εκλογές στην Κύπρο.

Οι εκλογές διενεργήθηκαν για την ανάδειξη 56 μελών του κοινοβουλίου που αντιπροσωπεύει την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Για την αντιπροσώπευση συνταγματικά αναγνωρισμένων θρησκευτικών ομάδων, έγινε επίσης εκλογή τριών κοινοβουλευτικών αντιπροσώπων χωρίς δικαίωμα ψήφου. Το Σύνταγμα του 1960 εγκαθίδρυσε διακοινοτικά θεσμικά όργανα από τα οποία η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα απεχώρησε το 1964. Από τότε παραμένουν άδειες οι 24 βουλευτικές έδρες που τους έχουν κατανεμηθεί.

Οι εκλογές διεξήχθησαν σε ένα περιβάλλον που διέπεται από το σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών και ένα υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης στον επαγγελματισμό και την αμεροληψία της εκλογικής διοίκησης. Οι συμμετέχοντες στις εκλογές εξέφρασαν γενικά εμπιστοσύνη στην όλη διαδικασία. Οι εκλογείς έλαβαν πλήθος πληροφοριών για τους υποψήφιους, πράγμα που έδωσε σ' αυτούς τη δυνατότητα συνειδητών επιλογών μεταξύ των κομμάτων και των υποψηφίων που αντιπροσώπευαν διάφορες πολιτικές. Όλα τα δέκα κόμματα και οι έξι ανεξάρτητοι υποψήφιοι που υπέβαλαν υποψηφιότητα ήταν εγγεγραμμένοι για τις εκλογές αυτές.

Το νομικό πλαίσιο προσφέρει μια σταθερή βάση για τη διεξαγωγή δημοκρατικών εκλογών σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ και τα διεθνή πρότυπα. Εντούτοις, η διαδικασία θα επωφελείτο αν καταργούνταν μερικές υφιστάμενες ασυνέπειες εντός και μεταξύ διαφόρων νόμων. Παρά τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ, ο νόμος δεν προβλέπει μια διεθνή ή εσωτερική μη κομματική επόπτευση των εκλογών.

Οι συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ εξέφρασαν μεγάλο βαθμό εμπιστοσύνης στην αμεροληψία, τον επαγγελματισμό, την αποδοτικότητα και τη διαφάνεια της εκλογικής διοίκησης, η οποία απαρτίζεται εξ ολοκλήρου από δημόσιους υπαλλήλους υπό το γενικό συντονισμό του Υπουργείου Εσωτερικών. Το υπουργείο φέρει τη συνολική ευθύνη για την τήρηση μηχανογραφημένων εκλογικών καταλόγων οι οποίοι αναθεωρούνται τέσσερις φορές το χρόνο. Ουδείς από τους συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ εξέφρασε ανησυχίες για την ακρίβεια των εκλογικών καταλόγων.

Η προεκλογική εκστρατεία, που σε μεγάλο βαθμό δε ρυθμίζεται από τον νόμο περί εκλογών, διεξήχθη σε ένα ήρεμο κλίμα. Όλοι οι υποψήφιοι είχαν τη δυνατότητα να διεξαγάγουν ελεύθερα την προεκλογική τους εκστρατεία και το έπραξαν κάνοντας εκτεταμένη χρήση διαφόρων διαφημιστικών μέσων. Ως αποτέλεσμα του προνομιακού συστήματος ψηφοφορίας, οι πιο δραστήριες προεκλογικές εκστρατείες πραγματοποιήθηκαν από μεμονωμένους υποψήφιους αντί από κόμματα.

Όλοι οι συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ χαιρέτισαν την πρόσφατη υιοθέτηση του νόμου περί πολιτικών κομμάτων, αφού πριν την εισαγωγή του η χρηματοδότηση των κομμάτων σε μεγάλο βαθμό δεν υπαγόταν σε κανονισμούς. Εντούτοις, οι κανονισμοί για την χρηματοδότηση κομμάτων και προεκλογικών εκστρατειών δεν είναι επαρκώς λεπτομερείς, και οι νέες απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων και οι μηχανισμοί εφαρμογής πιθανόν να μην μπορούν να εξασφαλίσουν πλήρη διαφάνεια στην αποκάλυψη προεκλογικών δωρεών και δαπανών και την επιβολή κυρώσεων για τυχόν παραβιάσεις του νόμου.

Το περιβάλλον των μέσων είναι ποικίλο και πρόσφερε στους εκλογείς πρόσβαση σε διάφορες απόψεις κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, περιλαμβανομένων και πολυάριθμων συζητήσεων. Μερικά μικρότερα κόμματα διαμαρτυρήθηκαν πως δεν έτυχαν ίσης μεταχείρισης, παρόλο που υπάρχουν νομικές διατάξεις που υποχρεώνουν όλους τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς να μεταχειρίζονται ισότιμα και χωρίς διακρίσεις όλους τους υποψήφιους και τα κόμματα. Τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα υπόκεινται σε αυστηρό έλεγχο και η Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου (ΑΡΚ) παρακολουθεί την κάλυψη της προεκλογικής εκστρατείας από εμπορικούς ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς. Εντούτοις, οι εκθέσεις παρακολούθησης της Αρχής δεν δημοσιεύονται και η κάλυψη της προεκλογικής εκστρατείας από το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου δεν υπάγεται στην ρυθμιστική της εποπτεία.

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα νομικά μέσα για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην πολιτική ζωή. Το πρόβλημα της υποεκπροσώπησης των γυναικών στη δημόσια και την πολιτική ζωή συνεχίζει να υφίσταται. Γυναίκες υποψήφιοι δήλωσαν στην ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ πως σειρά προβλημάτων παρεμποδίζουν τη συμμετοχή των γυναικών στις εκλογές και διαμαρτυρήθηκαν για μη επαρκή προσοχή από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Ένας περιορισμένος αριθμός παραπόνων υποβλήθηκαν στην εκλογική διοίκηση ή στα δικαστήρια, τα οποία αφορούσαν κυρίως την εγγραφή των ψηφοφόρων και την ίση κάλυψη από τα ΜΜΕ. Όλες οι εκλογικές προσφυγές υπόκεινται στην αρμοδιότητα του Εκλογοδικείου, οι αποφάσεις του οποίου είναι τελεσίδικες. Το νομικό πλαίσιο για την επίλυση εκλογικών διαφορών είναι σύμφωνο με τα διεθνή πρότυπα.

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ, η ΑΑΕ δεν διεξήγαγε μια εκτεταμένη και συστηματική παρακολούθηση των διαδικασιών την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών. Εντούτοις, μέλη της αποστολής επισκέφτηκαν περιορισμένο αριθμό εκλογικών κέντρων την ημέρα των εκλογών. Η ψηφοφορία και η καταμέτρηση των ψήφων σε αυτό τον περιορισμένο αριθμό εκλογικών τμημάτων διεξήχθη με ήρεμο, πειθαρχημένο και αποτελεσματικό τρόπο και ακολούθησε τις καθορισμένες διαδικασίες. Οι αντιπρόσωποι των κομμάτων ήταν παρόντες σε όλα τα εκλογικά κέντρα που επισκέφθηκε η ΑΑΕ. Δεν παρατηρήθηκαν ούτε αναφέρθηκαν προβλήματα στην ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ κατά τη διάρκεια της διαδικασίας συγκέντρωσης των αποτελεσμάτων σε επαρχιακό επίπεδο. Τα προκαταρκτικά εκλογικά αποτελέσματα διατέθηκαν στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών, καταναμεμένα ανά επαρχία και εκλογικό κέντρο. Το ολικό ποσοστό συμμετοχής ήταν 78,7 τοις εκατό.

Η έκθεση περιέχει ορισμένες συστάσεις για την περαιτέρω βελτίωση της εκλογικής διαδικασίας. Το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ είναι έτοιμο να συνεργαστεί με τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας στην αντιμετώπιση των θεμάτων που αναφέρονται στις συστάσεις αυτές.

II. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ, η Μόνιμη Αποστολή της Κυπριακής Δημοκρατίας στον ΟΑΣΕ κάλεσε το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ) του ΟΑΣΕ να εποπτεύσει τις βουλευτικές εκλογές της 22 Μαΐου 2011. Μετά από μία Αποστολή Εκτίμησης Αναγκών που πραγματοποιήθηκε από τις 2 μέχρι τις 4 Μαρτίου του 2011¹, το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ απέστειλε μια Αποστολή Αξιολόγησης Εκλογών (ΑΑΕ) στην Κύπρο από τις 9 μέχρι τις 26 Μαΐου. Της ΑΑΕ ηγείτο ο Πρεσβευτής Boris Frlac και αποτελείτο από επτά ειδικούς με έδρα τη Λευκωσία και δύο περιφερειακούς αναλυτές με έδρα τη Λεμεσό.² Η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ συστάθηκε από οκτώ συμμετέχοντα κράτη μέλη του ΟΑΣΕ. Οι εκλογές αξιολογήθηκαν όσον αφορά τη συμμόρφωσή τους προς τις δεσμεύσεις της ΟΑΣΕ και τα διεθνή πρότυπα για δημοκρατικές εκλογές και την εθνική νομοθεσία.

Η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ επιθυμεί να ευχαριστήσει το Υπουργείο Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον Γενικό Έφορο Εκλογών και την εκλογική διοίκηση σε όλα τα επίπεδα, ως επίσης και τα άλλα εθνικά και τοπικά κρατικά όργανα, πολιτικά κόμματα, υποψηφίους, τους αντιπροσώπους των μέσων μαζικής ενημέρωσης και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για τη συνεργασία τους.

III. ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Βάσει του Συντάγματος του 1960, η Κύπρος διαθέτει ένα προεδρικό σύστημα διακυβέρνησης με ένα μόνο κοινοβουλευτικό σώμα που εκλέγεται για πενταετή περίοδο. Ο πρόεδρος είναι ο αρχηγός του κράτους και της κυβερνήσεως. Ο τωρινός Πρόεδρος Δημήτρης Χριστόφιας του Ανορθωτικού Κόμματος Εργαζόμενου Λαού (ΑΚΕΛ) είναι στην εξουσία από το 2008. Η Βουλή των Αντιπροσώπων αποτελείται από 80 μέλη,³ 56 των οποίων αντιπροσωπεύουν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα· οι 24 έδρες που κατανεμήθηκαν στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα παραμένουν σήμερα κενές. Από την ανεξαρτησία της Κύπρου, κάθε πρόσωπο που γίνεται πολίτης της Κύπρου πρέπει να επιλέξει αν θα γίνει μέλος της Ελληνικής κοινότητας ή της Τουρκικής κοινότητας. Κάθε πρόσωπο ηλικίας κάτω των 21 ετών ανήκει στην κοινότητα του πατέρα του/της. Σύμφωνα με το σύνταγμα, μια γυναίκα γίνεται μέλος της κοινότητας του συζύγου της δια γάμου.

Στο κοινοβούλιο που εκλέχθηκε τον Μάιο του 2006 αντιπροσωπεύονταν έξι πολιτικά κόμματα. Το ΑΚΕΛ και ο Δημοκρατικός Συναγερμός (ΔΗΣΥ) έλαβαν το καθένα 18 έδρες και 31,1 και 30,3 τοις εκατόν των ψήφων αντίστοιχα. Το Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗΚΟ) έλαβε 11 έδρες, η Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κύπρου (ΕΔΕΚ) 5 έδρες, το Ευρωπαϊκό Κόμμα (ΕΥΡΩ.ΚΟ) 3 έδρες, και το Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών (Πράσινο Κόμμα) 1 έδρα. Όλα τα κόμματα που αντιπροσωπεύονται στη βουλή υπέβαλαν λίστες υποψηφίων για τις βουλευτικές εκλογές του 2011.

---

¹ Βλέπε OSCE/ODIHR Needs Assessment Mission report στην: <http://www.osce.org/odihr/76197>.

² Οι περιφερειακοί αναλυτές κάλυψαν τις επαρχίες Λάρνακα, Λεμεσό και Πάφο.

³ Το 1985, ο αριθμός των εδρών στην βουλή αυξήθηκε από τις 50 που ήταν (35 από τις οποίες αντιπροσώπευαν την Ελληνοκυπριακή κοινότητα) δυνάμει του Νόμου 124/85, σύμφωνα με το άρθρο 62 του Συντάγματος.

IV. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

A. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το Σύνταγμα παρέχει πλήρη προστασία των δικαιωμάτων που απαιτούνται για δημοκρατικές εκλογές, όπως το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης, της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και του συνέρχεσθαι και το δικαίωμα του εκλέγειν. Τα δικαιώματα που περιέχονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΑΔ)⁴ και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΑΣΠΔ) εφαρμόζονται άμεσα.⁵ Η Κύπρος έχει επίσης κυρώσει άλλες συμβάσεις σχετικές με την πολιτική συμμετοχή των γυναικών, των μειονοτήτων, και ατόμων με αναπηρίες.⁶ Μετά την πολιτική κρίση του 1964, το δικαίωμα του εκλέγειν ή του εκλέγεσθαι έχουν μόνο εκείνοι που ανήκουν στην Ελληνοκυπριακή κοινότητα.⁷

Το νομικό πλαίσιο για εκλογές περιέχεται στο Σύνταγμα, στον περί Εκλογής Μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων Νόμο (εφεξής ο εκλογικός νόμος) και στον περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμο. Ο Νόμος για την Εγγραφή και Χρηματοδότηση των Πολιτικών Κομμάτων (εφεξής ο νόμος πολιτικών κομμάτων) που ψηφίστηκε πρόσφατα, ο περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Νόμος, ο περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου Νόμος (εφεξής νόμος ΡΙΚ), ως επίσης και άλλοι νόμοι και κανονισμοί παρέχουν ένα επιπρόσθετο ρυθμιστικό νομικό πλαίσιο για εκλογές.

Το 1964 η Τουρκοκυπριακή κοινότητα απεχώρησε από τα διακοινοτικά όργανα⁸ που είχαν δημιουργηθεί από το Σύνταγμα του 1960. Μια συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη προβλέπει πως τροποποιήσεις οποιουδήποτε εκλογικού νόμου θα απαιτούν χωριστή πλειοψηφία των μελών της βουλής της κάθε κοινότητας. Από τότε που αποχώρησαν οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές από την βουλή, δεν κατέστη δυνατή η επίτευξη αυτής της ειδικής πλειοψηφίας. Από τότε, η συνέχιση της συνταγματικής λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας βασίστηκε στις αποφάσεις των δικαστηρίων της και εκείνων του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Στρασβούργο που ανεγνώριζαν την ικανότητα των Κυπριακών αρχών να τροποποιήσουν και να προσαρμόσουν τους νόμους και το Σύνταγμα (με τρόπους που αντιτίθεντο στο ίδιο το σχέδιο του Συντάγματος του 1960) για λόγους ανάγκης. Τα δικαστήρια απεφάσισαν και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναγνώρισε πως ο νομοθέτης κατείχε την υποτιθέμενη εξουσία, λόγω ανάγκης, να προσαρμόσει την συνταγματική δομή στις νέες συνθήκες.

Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και το Ανώτατο Δικαστήριο όπως καθορίστηκε στο Σύνταγμα και που θα καταρτιζόταν από Έλληνες και Τούρκους δικαστές, αντικαταστάθηκαν

⁴ Συμπεριλαμβανομένου του Πρώτου Πρωτοκόλλου του 1952 που σχετίζεται με τις ελεύθερες εκλογές και που εγκρίθηκε δυνάμει του Νόμου 28/62. Το δικαίωμα ατομικής αναφοράς στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καθιερώθηκε το 1989.

⁵ Εγκρίθηκε δυνάμει του Νόμου 14/69. Ο ρόλος των συνθηκών και των συμβάσεων στο νομικό σύστημα διευκρινίστηκε στην απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου στην υπόθεση *Μαλαχτού ν Αρμεύτη* (1987) 1 CLR 207.

⁶ Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (1979), Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (1966), Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων (1995) και Σύμβαση για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (2006).

⁷ Αυτό είναι ασυμβίβαστο με την τρέχουσα νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Βλέπε την υπόθεση *Sejdic & Finci ν Bosnia and Herzegovina* (Αιτήσεις 27996/06 & 34836/06, 22 Δεκεμβρίου 2009), που απέρριψε τον αποκλεισμό από τα εκλογικά δικαιώματα με βάση την εθνότητα ή τη φυλή.

⁸ Την προεδρία, τη βουλή, την κυβέρνηση και τη δικαστική εξουσία.

από ένα νέο Ανώτατο Δικαστήριο. Το δικαστήριο αυτό αργότερα αναγνώρισε τη δική του συνταγματικότητα για λόγους ανάγκης.⁹ Τα στοιχεία του Συντάγματος του 1960 που σχετίζονται με τα προσωπικά δικαιώματα και την προστασία των κοινοτήτων δεν επιδέχονται τροπολογίες.

B. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ

Οι εκλογείς πρέπει να είναι Κύπριοι πολίτες που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους και να είναι μόνιμοι κάτοικοι στη χώρα για έξι μήνες για να εγγραφούν στους εκλογικούς καταλόγους. Ψηφίστηκε νόμος που τροποποιούσε το Σύνταγμα για να μειώσει την ηλικία ψήφου στα 18,¹⁰ αλλά η προηγούμενη ηλικία των 21 ετών αναφέρεται ακόμη στον εκλογικό νόμο. Τουρκοκύπριοι μόνιμοι κάτοικοι στις περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης μπορούν τώρα να προσθέσουν τα ονόματά τους στον Ελληνοκυπριακό εκλογικό κατάλογο μετά από απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 2004.¹¹ Κρατούμενοι στις φυλακές έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν αφού η Κύπρος τροποποίησε τη νομοθεσία της για να συμμορφωθεί με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.¹² Εντούτοις, ο εκλογικός νόμος δεν αντικατοπτρίζει την τροποποίηση του περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου το 2006 που επέτρεπε στους κρατούμενους να ψηφίσουν σε όλες τις εκλογές.

Συνιστάται να τροποποιηθούν για λόγους συνοχής τα άρθρα στον εκλογικό νόμο που αφορούν την ηλικία ψήφου και τους περιορισμούς ψήφου από κρατούμενους, που αντικαταστάθηκαν από νεώτερους νόμους.

Ο εκλογικός νόμος προβλέπει πως οι υποψήφιοι βουλευτές πρέπει να είναι ηλικίας τουλάχιστο 25 ετών κατά την εγγραφή. Μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι δεν επιτρέπεται να υποβάλουν υποψηφιότητα.

Το Σύνταγμα προστατεύει το δικαίωμα σχηματισμού πολιτικού κόμματος. Σύμφωνα με το νόμο περί πολιτικών κομμάτων, ο έφορος τήρησης του μητρώου πολιτικών κομμάτων θα είναι ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Εσωτερικών, ο οποίος διορίζεται επίσης ως Γενικός Έφορος Εκλογών. Οι προϋποθέσεις εγγραφής πολιτικών κομμάτων είναι σύμφωνες με τα διεθνή πρότυπα.

---

⁹ Απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου στην υπόθεση *Attorney General v Ibrahim* (1964) CLR 195.

¹⁰ Νόμος 106(1)/96 για την τροποποίηση του Συντάγματος.

¹¹ Απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της Κύπρου στην υπόθεση *Ibrahim Aziz v Κυπριακής Δημοκρατίας* (Αίτηση 69949/01, 22.09.2004). Ο Νόμος 2(1)/2006 για τα Δικαιώματα Ψήφου των Τουρκοκυπρίων Πολιτών στις Ελεύθερες Περιοχές εφάρμοσε την τροποποίηση αυτή. Στην υπόθεση *Erel* (Αίτηση 39973/07, 14/12/2010), μια ομάδα Τουρκοκυπρίων που κατοικούν στην περιοχή εκτός του ελέγχου της κυβέρνησης προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν την υπόθεση *Aziz* για να ακυρώσουν το Νόμο 2(1)/2006, υποχρεώνοντας έτσι την Κύπρο να χορηγήσει δικαίωμα ψήφου στα άτομα αυτά. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο στάδιο του παραδεκτού λόγω της ελευθερίας των κρατών να περιορίσουν την ψήφο σε σχέση με την επικράτεια κατοικίας και λόγω της ανώμαλης κατάστασης στην Κύπρο.

¹² Στην υπόθεση *Hirst v Ηνωμένο Βασίλειο* (Αίτηση αρ. 74025/01, 6.10.2005), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων απεφάνθη πως η γενική απαγόρευση της ψήφου από καταδικασμένους κρατούμενους ήταν δυσανάλογη και ασυμβίβαστη με το δικαίωμα συμμετοχής σε εκλογές.

C. ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Οι ψηφοφόροι σε έξι περιφέρειες, στις οποίες αναλογούν περισσότερες από μία έδρα και που περιλαμβάνουν και περιοχές που δεν βρίσκονται υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης, εκλέγουν 56 μέλη στη βουλή των αντιπροσώπων. Αυτές οι έξι εκλογικές περιφέρειες αντιστοιχούν στις έξι διοικητικές επαρχίες της χώρας. Ο αριθμός των εδρών σ' αυτές τις περιφέρειες τροποποιήθηκε πρόσφατα με την ανακατανομή μιας έδρας από τη Λευκωσία στη Λάρνακα για να εξασφαλιστεί η ισότιμη ψήφος. Οι εκλογείς μπορούν να ψηφίσουν κομματικό ψηφοδέλτιο, ψηφοδέλτιο συνασπισμού κομμάτων, ή ένα ανεξάρτητο υποψήφιο. Οι εκλογείς μπορούν επίσης να δηλώσουν προτίμηση για υποψηφίους στο ψηφοδέλτιο κόμματος ή συνασπισμού που έχουν επιλέξει. Ο κάθε εκλογέας έχει μία έως πέντε προτιμήσεις, ανάλογα με τον αριθμό των εδρών που κατανέμονται στη συγκεκριμένη περιφέρεια.¹³

Οι έδρες κατανέμονται βάσει του αναλογικού συστήματος εκπροσώπησης σε μια διαδικασία που περιλαμβάνει δύο στάδια. Η πρώτη κατανομή των εδρών γίνεται σε περιφερειακό επίπεδο. Το όριο για την είσοδο πολιτικών κομμάτων στην βουλή των αντιπροσώπων αντιστοιχεί στο 1/56 των έγκυρων ψηφισάντων, που αντιστοιχεί περίπου στο 1,8 τοις εκατό των ολικών έγκυρων ψηφισάντων. Το εκλογικό πηλίκο για μια περιφέρεια υπολογίζεται με τη διαίρεση του αριθμού των έγκυρων ψηφισάντων δια του αριθμού εδρών της περιφέρειας. Στην κάθε μια από τις έξι περιφέρειες, ένα κόμμα λαμβάνει τον αριθμό των εδρών που αντιστοιχούν στον αριθμό των έγκυρων ψηφισάντων διά του εκλογικού πηλίκου. Ο αρχηγός του κόμματος εκλέγεται αυτόματα σε περίπτωση που το κόμμα θα λάβει τουλάχιστο μια έδρα.¹⁴ Οι υπόλοιποι υποψήφιοι εκλέγονται ανάλογα με τον αριθμό των ψήφων προτίμησης που έλαβαν.

Το δεύτερο στάδιο της κατανομής διεξάγεται σε εθνικό επίπεδο, όπου ένα νέο εκλογικό πηλίκο καθορίζεται διαιρώντας τον ολικό αριθμό των υπολοίπων ψήφων διά του αριθμού των υπολοίπων εδρών. Το πηλίκο αυτό εφαρμόζεται στον αριθμό των υπολοίπων ψήφων που έλαβε το κάθε κόμμα σε εθνικό επίπεδο για να διαπιστωθεί ο αριθμός των εδρών που θα λάβει. Οι έδρες θα κατανεμηθούν στις εκλογικές περιφέρειες όπου το κόμμα έχει το μεγαλύτερο αριθμό των υπολοίπων ψήφων, νοουμένου ότι παραμένει αδιάθετη έδρα στην περιφέρεια αυτή. Στην περίπτωση που μετά την ολοκλήρωση της κατανομής των εδρών η έδρα δεν διατίθεται σε μια ορισμένη περιφέρεια, ο υποψήφιος με το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων σε μια άλλη περιφέρεια θα πάρει την έδρα. Το δεύτερο στάδιο της κατανομής των εδρών συμπληρώνεται με την κατανομή των υπολοίπων εδρών στα κόμματα με το μεγαλύτερο αριθμό υπολοίπων ψήφων.¹⁵

Τρεις συνταγματικά αναγνωρισμένες θρησκευτικές ομάδες (Μαρωνίτες, Αρμένιοι, και Λατίνοι) διαθέτουν από μία έδρα στη βουλή. Οι αντιπρόσωποι των θρησκευτικών ομάδων εκλέγονται με βάση μιας παγκύπριας εκλογικής περιφέρειας. Οι εκλογείς που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες μπορούν να ψηφίσουν δύο φορές· μια φορά στις γενικές εκλογές για τις Ελληνοκυπριακές έδρες και μια φορά για τις ειδικές έδρες της θρησκευτικής ομάδας τους. Οι εκπρόσωποι των τριών αυτών θρησκευτικών ομάδων δεν έχουν δικαίωμα ψήφου στην βουλή και μπορούν να λάβουν το λόγο μόνο για θέματα που αφορούν τις θρησκευτικές ομάδες τους.

¹³ Ο εκλογέας έχει ένα ψήφο προτίμησης για κάθε τέσσερις έδρες μιας περιφέρειας. Για παράδειγμα, οι εκλογείς στην περιφέρεια της Κερύνειας έχουν μόνο μια ψήφο προτίμησης. Η μείωση των εδρών που κατανέμονται στην περιφέρεια της Λευκωσίας από 21 σε 20 σημαίνουν δηλαδή πως οι εκλογείς στην περιφέρεια αυτή είχαν πέντε ψήφους προτίμησης αντί των έξι που είχαν στις τελευταίες εκλογές.

¹⁴ Ο αρχηγός του κόμματος ορίζεται από το πολιτικό κόμμα όταν αυτό υποβάλλει τους καταλόγους υποψηφίων του. Στις βουλευτικές εκλογές του 2011, μόνο το Πράσινο Κόμμα επέλεξε να μην ορίσει αρχηγό κόμματος.

¹⁵ Αυτό ισχύει μόνο για τα κόμματα που πήραν περισσότερες από μία έδρα στην πρώτη κατανομή.

V. Η ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Το Υπουργείο Εσωτερικών συντονίζει την διοργάνωση των βουλευτικών εκλογών. Μετά το διάταγμα που ανακοινώνει την ημερομηνία των εκλογών, ο Υπουργός Εσωτερικών διορίζει το Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Εσωτερικών ως Γενικό Έφορο Εκλογών, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τη διοίκηση των εκλογών. Το Κεντρικό Εκλογικό Γραφείο¹⁶ λειτουργεί μόνιμα στο υπουργείο για την υποστήριξη του Γενικού Εφόρου.

Το δεύτερο επίπεδο της εκλογικής διοίκησης αντανακλά τη διοικητική διαίρεση της χώρας. Οι Έπαρχοι, που αποτελούν ανώτερους δημόσιους υπάλληλους, δρουν ως Επαρχιακοί Έφοροι Εκλογών. Είναι υπεύθυνοι για την οργάνωση των εκλογικών κέντρων στην επαρχία τους και για το διορισμό ενός προεδρεύοντα της εκλογής και έως και έξι βοηθών για το κάθε εκλογικό κέντρο.

Για τις εκλογές της 22 Μαΐου εγκαταστάθηκαν 1.186 εκλογικά κέντρα στις υπό κυβερνητικό έλεγχο περιοχές της Δημοκρατίας και 17 εκλογικά κέντρα στο εξωτερικό.¹⁷ Απαιτούνται τουλάχιστο 30 εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι για τη δημιουργία εκλογικού κέντρου. Παρόλο που ο νόμος δεν προβλέπει ένα μέγιστο αριθμό ψηφοφόρων, τα μεγαλύτερα εκλογικά κέντρα στις αστικές περιοχές εξυπνήθησαν περίπου 500–600 εγγεγραμμένους ψηφοφόρους.

Η νομοθεσία προβλέπει την εγκατάσταση εκλογικών κέντρων στο εξωτερικό αν τουλάχιστο 30 ψηφοφόροι υποβάλουν αίτηση για εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους του κάθε εκλογικού κέντρου εκτός της χώρας. Για τις εκλογές της 22 Μαΐου, οι ψηφοφόροι στο εξωτερικό έπρεπε να υποβάλουν αίτηση στον Γενικό Έφορο μέσω διαδικτύου μέχρι τις 18 Απριλίου. Για να συμπεριληφθεί ψηφοφόρος σε εκλογικό κατάλογο στο εξωτερικό πρέπει να είναι εγγεγραμμένος στον μόνιμο εκλογικό κατάλογο. Το σύνολο των ψηφοφόρων που εγγράφηκαν στο εξωτερικό ήταν 9.311 για όλες τις έξι περιφέρειες.¹⁸

Ο εκλογικός νόμος δεν προβλέπει την εγκατάσταση εκλογικών τμημάτων σε νοσοκομεία, οίκους ευγηρίας, ή για κινητές μονάδες ψηφοφορίας (mobile voting), περιορίζοντας το δικαίωμα των ηλικιωμένων, των κατάκοιτων και των ψηφοφόρων με αναπηρίες.¹⁹ Ζητήθηκε από τους Εφόρους να φροντίσουν έτσι ώστε τα εκλογικά κέντρα στα οποία θα ψήφιζαν εκλογείς με αναπηρία να πρόσφεραν εύκολη πρόσβαση ή να ήταν εξοπλισμένα με ειδικές ράμπες. Επιπλέον, εκλογείς με αναπηρία μπορούν να ζητήσουν από τον προεδρεύοντα να τους βοηθήσει στην άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος σύμφωνα με την επιθυμία που εξέφρασαν. Μια τέτοια αίτηση θα πρέπει να γίνεται στην παρουσία τουλάχιστον ενός άλλου ατόμου.

Συνιστάται να διευκολυνθεί η συμμετοχή των ηλικιωμένων, των κατάκοιτων, και των ψηφοφόρων με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία και να εξασφαλιστεί η δυνατότητά τους για μυστική ψηφοφορία σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.

Εν ενεργεία ή συνταξιούχοι δημόσιοι υπάλληλοι ή υπάλληλοι τοπικών αρχών υπηρετούν ως προεδρεύοντες και βοηθοί στα εκλογικά κέντρα. Οι προεδρεύοντες επιλέγονται μεταξύ

¹⁶ Το γραφείο έχει τρεις μόνιμους υπαλλήλους και ένα προσωρινό υπάλληλο που απασχολείται για την περίοδο των εκλογών.

¹⁷ Για τις εκλογές αυτές εγκαταστάθηκαν 11 εκλογικά κέντρα στην Ελλάδα και 6 στο Ηνωμένο Βασίλειο.

¹⁸ Από αυτούς 6.188 ήταν εγγεγραμμένοι στην Ελλάδα και 3.123 στο Ηνωμένο Βασίλειο.

¹⁹ Βλέπε το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 21 και 39, διάφορες διατάξεις της ΣΔΑΑ, περιλαμβανομένου και του άρθρου 29, το άρθρο 25(β) της ΔΑΣΠΔ, και την παράγραφο 7.4 του Εγγράφου της Κοπεγχάγης.

ανωτέρων δημοσίων υπαλλήλων· κριτήρια για το διορισμό προσωπικού στα εκλογικά κέντρα περιλαμβάνουν προηγούμενη πείρα εκλογών και επαγγελματική επάρκεια. Οι υπάλληλοι στα εκλογικά κέντρα δεν επιτρέπεται να έχουν συγγένεια ή να συνδέονται με υποψήφιο. Οι προεδρεύοντες και οι βοηθοί τοποθετούνται σε εκλογικά κέντρα διαφορετικά από εκείνα του τόπου κατοικίας τους για να αποφεύγεται οποιαδήποτε εντύπωση αδικαιολόγητου επηρεασμού.²⁰ Δεν παρουσιάστηκε έλλειψη προσωπικού στα εκλογικά κέντρα, αφού θεωρείται ελκυστική η προσφερόμενη αμοιβή. Οι Επαρχιακοί Εκλογικοί Έφοροι πραγματοποίησαν δίωρες συναντήσεις κατάρτισης για προεδρεύοντες και βοηθούς, περιλαμβανομένης και μιας δοκιμαστικής εφαρμογής των διαδικασιών της μέρας των εκλογών.

Οι Γενικοί και οι Επαρχιακοί Έφοροι Εκλογών διαβουλεύονται τακτικά με τα πολιτικά κόμματα για θέματα που αφορούν τις εκλογές. Τα πολιτικά κόμματα και οι υποψήφιοι έχουν το δικαίωμα να ορίσουν ένα εκπρόσωπο για το κάθε εκλογικό κέντρο. Εντούτοις, ο νόμος δεν προβλέπει την παρακολούθηση των εκλογών από την τοπική κοινωνία των πολιτών ή από διεθνή αντιπροσωπεία, αντίθετα με την παράγραφο 8 στο έγγραφο ΟΑΣΕ της Κοπεγχάγης 1990.²¹ Στην ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ δόθηκε, όμως, πλήρη πρόσβαση στα όργανα διοίκησης των εκλογών, συμπεριλαμβανομένων όλων των εκλογικών κέντρων και του κέντρου καταμέτρησης στη Λευκωσία, και επίσης πρόσβαση σε όλα τα στάδια της εκλογικής διαδικασίας.

Ο εκλογικός νόμος θα πρέπει να τροποποιηθεί για να περιλάβει διατάξεις σχετικά με την παρακολούθηση από διεθνή σώματα και την τοπική κοινωνία των πολιτών σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της ΟΑΣΕ.

Η ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών περιλάμβανε ένα ολοκληρωμένο, ενημερωμένο και ευκολόχρηστο τμήμα αφιερωμένο στις εκλογές, όπου οι ψηφοφόροι μπορούσαν να βρουν σχετικές πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένης και της τοποθεσίας του εκλογικού κέντρου τους. Επιπλέον, έγινε ενημέρωση των ψηφοφόρων μέσω των εφημερίδων.

Οι συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ εξέφρασαν ένα μεγάλο βαθμό εμπιστοσύνης και πίστης στον επαγγελματισμό και την αποδοτικότητα της εκλογικής διοίκησης. Τα πολιτικά κόμματα αξιολόγησαν την επίδοση του Γενικού Εφόρου και του προσωπικού του ως επαγγελματική και αμερόληπτη.

VI. ΕΓΓΡΑΦΗ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ

Το Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης στο Υπουργείο Εσωτερικών φέρει τη συνολική ευθύνη για τη σύνταξη, την αναθεώρηση και τη μηχανογράφηση του εκλογικού καταλόγου. Οι Επαρχιακές Διοικήσεις υποστηρίζουν το Τμήμα στη διαδικασία αυτή. Κάθε πολίτης που αποκτά το δικαίωμα του εκλέγειν υποχρεούται να υποβάλει αίτηση στον οικείο έπαρχο για εγγραφή μέσα σε τριάντα μέρες από την ημερομηνία κτήσεως των εκλογικών προσόντων.

Η εγγραφή και η εξάσκηση του δικαιώματος ψήφου είναι υποχρεωτική στην Κύπρο. Η μη εγγραφή ως ψηφοφόρος ή η μη εξάσκηση του δικαιώματος ψήφου αποτελούν παραβιάσεις του

²⁰ Οι προεδρεύοντες και οι βοηθοί ψηφίζουν στο εκλογικό κέντρο που υπηρετούν με ειδική εξουσιοδότηση.

²¹ Σύμφωνα με την παράγραφο 8 του Εγγράφου της Κοπεγχάγης, τα συμμετέχοντα κράτη “πιστεύουν πως η παρουσία ξένων και ντόπιων παρατηρητών μπορεί να ενισχύσει την εκλογική διαδικασία στα Κράτη που διεξάγονται εκλογές. Κατά συνέπεια καλούν παρατηρητές από συμμετέχοντα κράτη του ΟΑΣΕ και κατάλληλα ιδιωτικά όργανα και οργανισμούς που το επιθυμούν να παρακολουθήσουν την πορεία των εθνικών τους εκλογικών διαδικασιών στο βαθμό που επιτρέπει ο νόμος”.

νόμου και συνεπάγονται κυρώσεις.²² Αυτές, όμως, δεν εφαρμόζονται.²³ Οι συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ πληροφορήθηκαν πως υπήρξε μια συζήτηση μεταξύ των πολιτικών κομμάτων και του Υπουργείου Εσωτερικών για την αλλαγή αυτών των διατάξεων, αλλά δεν έχουν ληφθεί μέχρι τώρα οποιαδήποτε μέτρα.

Αν παρθεί πολιτική απόφαση να μην επιβάλλεται η υποχρέωση εγγραφής και εξάσκησης του δικαιώματος ψήφου, τότε θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο αναθεώρησης της φύσης αυτών των υποχρεώσεων και των σχετικών κυρώσεων.

Ο εκλογικός κατάλογος αναθεωρείται τέσσερις φορές κάθε χρόνο.²⁴ Οι Επαρχιακές Διοικήσεις είναι υπεύθυνες για την συλλογή των δεδομένων και για τη σύνταξη και την περιοδική ενημέρωση του εκλογικού καταλόγου για την περιφέρεια τους. Οι Επαρχιακές Διοικήσεις εκθέτουν τον επαρχιακό εκλογικό κατάλογο για δημόσιο έλεγχο μετά την ενημέρωση του. Για τις εκλογές της 22 Μαΐου, οι εκλογικοί κατάλογοι δημοσιεύτηκαν στις 2 Απριλίου και οι ψηφοφόροι είχαν δέκα μέρες για να ζητήσουν αλλαγές ή τροποποιήσεις των καταλόγων.

Ο κάθε εγγεγραμμένος ψηφοφόρος λαμβάνει ένα εκλογικό βιβλιάριο που χρησιμοποιείται για όλα τα είδη εκλογών. Αυτό περιέχει τη φωτογραφία και τα προσωπικά στοιχεία του ψηφοφόρου, την θρησκευτική ομάδα (αν ο ψηφοφόρος ανήκει σε μια από τις συνταγματικά αναγνωρισμένες ομάδες), και την επαρχία καταγωγής για εκτοπισμένους ψηφοφόρους.²⁵ Το εκλογικό βιβλιάριο είναι το μόνο αποδεκτό έγγραφο αναγνώρισης για εκλογικούς σκοπούς.²⁶

Γίνεται ξεχωριστή σύνταξη των εκλογικών καταλόγων με τον ίδιο τρόπο για τις θρησκευτικές ομάδες, για ψηφοφόρους που είναι εγκλωβισμένοι σε περιοχές της Κύπρου που δεν είναι υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης (εγκλωβισμένοι ψηφοφόροι), και για φυλακισμένους ψηφοφόρους. Εκλογείς που έχουν το δικαίωμα να ψηφίσουν τους αντιπρόσωπους θρησκευτικών μονάδων αναγράφονται σε ξεχωριστό εκλογικό κατάλογο σύμφωνα με τα εκλογικά κέντρα στα οποία μπορούν να ψηφίσουν τον αντιπρόσωπό τους.²⁷ Οι εγκλωβισμένοι ψηφοφόροι ήταν εγγεγραμμένοι ανάλογα με τον τόπο κατοικίας τους στην επικράτεια που δεν είναι υπό κυβερνητικό έλεγχο.²⁸ Αυτοί ψήφισαν σε καθορισμένα εκλογικά κέντρα σε περιοχές που βρίσκονται υπό κυβερνητικό έλεγχο. Ο ειδικός εκλογικός κατάλογος για φυλακισμένους ψηφοφόρους ενημερώθηκε μέχρι την παραμονή της ημέρας των εκλογών με πληροφορίες που διαβιβάζονται από τις αρχές των φυλακών.

²² Η μη εγγραφή ή μη εξάσκηση του δικαιώματος ψήφου υπάγεται σε πρόστιμο μέχρι και 340 Ευρώ.

²³ Η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ πληροφορήθηκε πως στις βουλευτικές εκλογές του 2006, περίπου 50.000 εγγεγραμμένοι εκλογείς δεν ψήφισαν. Το έργο της εξέτασης και της δίωξης ενός τόσο μεγάλου αριθμού ποινικών υποθέσεων ήταν τεράστιο και κατά συνέπεια αποφεύχθηκε.

²⁴ Τις 2 Ιανουαρίου, 2 Απριλίου, 2 Ιουλίου και 2 Οκτωβρίου.

²⁵ Σύμφωνα με το εδάφιο 107 του περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου, εκτοπισμένοι ψηφοφόροι είναι εκείνοι των οποίων ο πατέρας είναι εκτοπισμένος.

²⁶ Οι μόνες εξαιρέσεις είναι ψηφοφόροι στο εξωτερικό που μπορούν να χρησιμοποιήσουν το εκλογικό τους βιβλιάριο ή την κυπριακή τους ταυτότητα, ως επίσης και ψηφοφόροι που είναι εγκλωβισμένοι σε περιοχές της Κύπρου που δεν είναι υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης, που μπορούν να προσκομίσουν οποιοδήποτε δελτίο ταυτότητας με φωτογραφία.

²⁷ Εγκαταστάθηκαν συνολικά 17 εκλογικά κέντρα για την εκλογή των αντιπροσώπων των θρησκευτικών ομάδων, εννιά για τους Μαρωνίτες, και τέσσερα για τους Αρμένιους και τους Λατίνους αντίστοιχα.

²⁸ Για τις εκλογές αυτές εγγράφηκαν συνολικά 325 ψηφοφόροι που κατοικούν στις εγκλωβισμένες περιοχές που δεν βρίσκονται υπό κυβερνητικό έλεγχο (236 από την Επαρχία Αμμοχώστου και 89 από την Επαρχία Κερύνειας).

VII. ΕΓΓΡΑΦΗ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ

Η νομοθεσία επιτρέπει στους υποψηφίους να υποβάλουν υποψηφιότητα είτε ως άτομα είτε ως μέλη πολιτικού κόμματος ή συνασπισμού. Ο αριθμός των υποψηφίων σε ψηφοδέλτιο κόμματος ή συνασπισμού για μια επαρχία δεν μπορεί να υπερβαίνει τον αριθμό των εδρών που κατανέμονται στην επαρχία αυτή. Ο κάθε υποψήφιος πρέπει να υποβάλλει χωριστό έγγραφο προτάσεως που θα υπογράφεται από τέσσερεις ψηφοφόρους της αντίστοιχης επαρχίας. Ο κάθε υποψήφιος πρέπει επίσης να καταθέτει παράβολο 500 ευρώ. Το ποσό αυτό θα επιστρέφεται στα κόμματα, τους συνασπισμούς, ή τους ανεξάρτητους υποψήφιους που λαμβάνουν αριθμό ψήφων που αντιστοιχεί τουλάχιστο με το ένα τρίτο του εκλογικού πηλίκου.²⁹ Κανένας από τους συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ δεν εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με το ύψος της κατάθεσης.

Οι Επαρχιακοί Έφοροι Εκλογών είναι υπεύθυνοι για την εγγραφή των υποψηφίων. Δέκα πολιτικά κόμματα και έξι ανεξάρτητοι υποψήφιοι υπέβαλαν αιτήσεις υποψηφιότητας· καμία από αυτές δεν απορρίφθηκε. Συνολικά συμμετείχαν στις εκλογές 412 υποψήφιοι.

Τα πολιτικά κόμματα αναγράφονται στο ψηφοδέλτιο με αλφαβητική σειρά, ακολουθούμενα από τους ανεξάρτητους υποψήφιους. Οι υποψήφιοι στις λίστες κομμάτων ή συνασπισμών αναγράφονται επίσης σε αλφαβητική σειρά, εκτός από τον αρχηγό του κόμματος που βρίσκεται στην κορυφή του καταλόγου.

Η διαδικασία για την εγγραφή των υποψηφίων των θρησκευτικών ομάδων είναι η ίδια, γίνεται όμως σε παγκύπριο επίπεδο υπό την ευθύνη του Γενικού Εφόρου. Για τις εκλογές αυτές εγγράφηκαν πέντε υποψήφιοι για τους Μαρωνίτες, δύο για τους Αρμένιους και δύο για τους Λατίνους.

VIII. Η ΠΡΟΕΚΚΛΟΓΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Σε μεγάλο βαθμό η προεκλογική εκστρατεία δεν υπόκειται σε κανονισμούς. Ο νόμος δεν καθορίζει μια επίσημη ημερομηνία έναρξης της εκστρατείας, γεγονός που υπονοεί πως τα πολιτικά κόμματα και οι υποψήφιοι μπορούν να ξεκινήσουν την εκστρατεία τους οποιαδήποτε στιγμή. Σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο, η προεκλογική εκστρατεία - συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων συγκεντρώσεων, ομιλιών, συζητήσεων, και της δημοσίευσης ή εκπομπής πληροφοριών σχετικά με τις εκλογές - δεν επιτρέπεται κατά την ημέρα των εκλογών και την παραμονή της. Ομοίως, η ανάρτηση πινακίδων και η διατήρηση εκλογικών επιτελείων απαγορεύεται κατά την περίοδο αυτή. Η εκπομπή πολιτικών διαφημίσεων απαγορεύεται, όμως, από τον περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Νόμο, αρχίζοντας 55 ώρες πριν από την έναρξη της ψηφοφορίας. Η δημοσίευση αποτελεσμάτων δημοσκοπήσεων απαγορεύεται επτά μέρες πριν από την ημερομηνία διεξαγωγής εκλογής. Η παραβίαση των πιο πάνω κανονισμών αποτελεί ποινικό αδίκημα και τιμωρείται με φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τους έξι μήνες ή πρόστιμο έως 850 ευρώ. Τα πολιτικά κόμματα φάνηκαν να συμμορφώνονται με την υποχρέωση να αφαιρέσουν προεκλογικό υλικό πριν την ημέρα των εκλογών, αφού δεν υπήρχαν πλέον αναρτημένες πινακίδες την παραμονή των εκλογών.

Η προεκλογική εκστρατεία διεξήχθη σε ήπιο κλίμα και όλοι οι υποψήφιοι μπόρεσαν ελεύθερα να διενεργήσουν την προεκλογική τους εκστρατεία. Η προεκλογική εκστρατεία υπήρξε ενεργή

²⁹ Το εκλογικό πηλίκο υπολογίζεται διαιρώντας τον αριθμό των έγκυρα ψηφισάντων δια του αριθμού των εδρών.

και δραστήρια παρόλο που οι συνομιλητές ανέφεραν στην ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ πως ήταν πιο συγκρατημένη από προηγούμενες εκλογές. Κατά τη γνώμη τους, ένας από τους λόγους γι' αυτό ήταν η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση που επηρέασε τους χρηματικούς πόρους στη διάθεση των κομμάτων. Τα σημαντικότερα θέματα της προεκλογικής εκστρατείας ήταν το Κυπριακό και οι τρόποι για μια πιθανή επίλυσή του, η οικονομική κρίση, και η μετανάστευση.

Οι υποψήφιοι χρησιμοποίησαν διάφορα μέσα για να προσεγγίσουν τους ψηφοφόρους, όπως πινακίδες, αφίσες, εκλογικά επιτελεία, συγκεντρώσεις σε καφέ και παρόμοιους χώρους, ως επίσης και επισκέψεις από σπίτι σε σπίτι. Μεγάλες συγκεντρώσεις, που σύμφωνα με τους συνομιλητές χαρακτήριζαν τις προηγούμενες εκλογές, δεν πραγματοποιήθηκαν σε αυτή την προεκλογική εκστρατεία. Πολλοί υποψήφιοι χρησιμοποίησαν δεξιώσεις ως μέσο επικοινωνίας με τους ψηφοφόρους. Τέτοιες δεξιώσεις οργανώθηκαν είτε από τους ίδιους τους υποψήφιους ή από υποστηρικτές τους. Επιπλέον, όλα τα κόμματα και πολλοί υποψήφιοι χρησιμοποίησαν το διαδίκτυο για να στείλουν το μήνυμά τους στους ψηφοφόρους. Ακόμα ένα σημαντικό μέσο προεκλογικής εκστρατείας αποτελούσαν οι τηλεοπτικές και οι ραδιοφωνικές διαφημίσεις.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της προεκλογικής εκστρατείας ήταν πως ως αποτέλεσμα του προνομιακού συστήματος ψηφοφορίας, οι υποψήφιοι – αντί των κομμάτων – διενήργησαν τις πιο δραστήριες προεκλογικές εκστρατείες. Τα πολιτικά κόμματα που συνάντησε η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ ανέφεραν πως το σύνολο των δαπανών των υποψηφίων ενός κόμματος υπερέβαινε σημαντικά το ποσό που πλήρωσε το κόμμα για την προεκλογική εκστρατεία. Εξαιρεση ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα αποτέλεσε το ΑΚΕΛ, το οποίο δεν επέτρεψε στους υποψηφίους του να διενεργήσουν ατομικές προεκλογικές εκστρατείες. Παρόλο που το ΑΚΕΛ εξέδωσε βιβλιάρια με τις βιογραφίες όλων των υποψηφίων του, το υπόλοιπο υλικό της προεκλογικής εκστρατείας του ΑΚΕΛ πρόβαλλε μόνο το κόμμα, όπως και οι άλλες προεκλογικές δραστηριότητες του κόμματος.

IX. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΕΚΚΛΟΓΙΚΩΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΩΝ

Ο νόμος περί πολιτικών κομμάτων και ο εκλογικός νόμος αποτελούν τους δύο νόμους που διέπουν το ρυθμιστικό πλαίσιο για τη χρηματοδότηση των κομμάτων και των προεκλογικών εκστρατειών. Ο νόμος περί πολιτικών κομμάτων που ψηφίστηκε το Φεβρουάριο του 2011 καθιέρωσε νομικό ορισμό των πολιτικών κομμάτων και εισήγαγε κανονισμούς για τη χρηματοδότηση των κομμάτων και την παρακολούθησή της. Σύμφωνα με το νόμο, τα πολιτικά κόμματα μπορούν να λάβουν ιδιωτικές δωρεές, χρηματικές ή σε είδος, και κρατική χρηματοδότηση.

Πριν τη θέσπιση του νόμου περί πολιτικών κομμάτων, η χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων ήταν σε μεγάλο βαθμό μη ρυθμισμένη, παρόλο που τα κόμματα που αντιπροσωπεύονταν στη βουλή λάμβαναν σημαντικό ύψους κρατική χρηματοδότηση.³⁰ Σύμφωνα με το νόμο, η κρατική χρηματοδότηση κατανέμεται σήμερα στα κοινοβουλευτικά κόμματα και στα μη κοινοβουλευτικά κόμματα. Η κρατική χρηματοδότηση αποτελείται από τακτική χρηματοδότηση για τις συνήθεις κομματικές δραστηριότητες και χρηματοδότηση των προεκλογικών δαπανών. Η τακτική χρηματοδότηση παρέχεται στα κοινοβουλευτικά κόμματα ανάλογα με τον αριθμό των εδρών τους στη βουλή. Η χρηματοδότηση για εκλογικές δαπάνες παρέχεται σε όλα τα κόμματα, συμπεριλαμβανομένων και των μη κοινοβουλευτικών κομμάτων, εφόσον παρουσιάσουν υποψηφίους για τουλάχιστο τις μισές κοινοβουλευτικές έδρες και σε δύο

³⁰ Σύμφωνα με πληροφορίες που λήφθηκαν από τη γραμματεία της βουλής, η ολική επιχορήγηση που δόθηκε το 2010 στα πολιτικά κόμματα που αντιπροσωπεύονται στη βουλή ανήρχετο περίπου σε 4.500.000 ευρώ.

τρίτα των εκλογικών περιφερειών. Το 2011, περίπου επτά εκατομμύρια ευρώ διανέμονται ως κρατική χρηματοδότηση στα πολιτικά κόμματα, περιλαμβανομένης της τακτικής χρηματοδότησης και της χρηματοδότησης για εκλογικές δαπάνες.³¹

Ο νόμος περί πολιτικών κομμάτων εισήγαγε την υποχρέωση κοινοποίησης τόσο για τις τακτικές κομματικές δαπάνες όσο και για τις εκλογικές δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται τα κόμματα. Ο Γενικός Ελεγκτής αποτελεί το ελεγκτικό όργανο που αναλαμβάνει την παρακολούθηση της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων. Τα κόμματα πρέπει να υποβάλλουν τους ετήσιους οικονομικούς λογαριασμούς των εσόδων και των δαπανών τους στον Γενικό Ελεγκτή και να δημοσιεύουν στον ημερήσιο τύπο περίληψη των οικονομικών τους λογαριασμών. Τα κόμματα πρέπει επίσης να υποβάλλουν εκθέσεις για τις εκλογικές δαπάνες τους εντός 45 ημερών από την ημερομηνία διεξαγωγής των εκλογών στο ίδιο ελεγκτικό όργανο.

Εντούτοις, ο νόμος δεν προνοεί προθεσμία για την υποβολή των εκθέσεων των κομματικών εσόδων και δαπανών, ούτε καθορίζει λεπτομέρειες για το τι θα πρέπει να περιλαμβάνουν οι εκθέσεις αυτές. Παρόλο που υπάρχουν όρια για τις προεκλογικές δαπάνες των υποψηφίων, δεν υπάρχουν τέτοια όρια για τις εκλογικές δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται τα κόμματα. Επιπλέον, τα κόμματα δεν είναι υποχρεωμένα να υποβάλουν έκθεση για τις πηγές εσόδων που χρησιμοποιούνται για την πληρωμή των εκλογικών δαπανών.

Σε περίπτωση παραβίασης των διατάξεων του νόμου περί πολιτικών κομμάτων, ο Υπουργός Εσωτερικών μπορεί με την έγκριση του Γενικού Ελεγκτή να επιβάλει πρόστιμο μέχρι και 8.000 ευρώ σε πολιτικό κόμμα και να μειώσει την κρατική χρηματοδότηση σε περίπτωση επανειλημμένων παραβιάσεων. Μερικοί συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ εξέφρασαν ανησυχίες πως ο νέος νόμος περί πολιτικών κομμάτων και οι προβλεπόμενες κυρώσεις μπορεί να μην εφαρμοστούν.

Η εντολή που δίνεται στον Γενικό Ελεγκτή από τον νόμο περί πολιτικών κομμάτων φαίνεται να είναι διφορούμενος, αφού δεν καθορίζει λεπτομερώς το πεδίο των νέων αρμοδιοτήτων του Γενικού Ελεγκτή. Σύμφωνα με την Ομάδα Κρατών κατά της Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης (GRECO), το φάσμα παρακολούθησης από τον Γενικό Ελεγκτή χρειάζεται περαιτέρω διευκρίνιση.³² Επιπλέον, δεν έχουν δοθεί ακόμα στο Γενικό Ελεγκτή οι αναγκαίοι πόροι που απαιτούνται για την εκπλήρωση των επιπρόσθετων καθηκόντων του.

Όπως αναφέρεται στη Σύσταση 2003(4) της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης: *“Τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίσουν την ανεξάρτητη παρακολούθηση της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων και των προεκλογικών τους εκστρατειών. Η ανεξάρτητη παρακολούθηση θα πρέπει να περιλαμβάνει την επίβλεψη των λογαριασμών των πολιτικών κομμάτων και τις δαπάνες σχετικά με τις προεκλογικές εκστρατείες, ως επίσης και την παρουσίαση και την δημοσίευσή τους.”* Η παρακολούθηση μπορεί να γίνει από διάφορα όργανα, όπως για παράδειγμα ένα αρμόδιο εποπτικό όργανο ή κρατικά οικονομικά όργανα. Ανεξάρτητα από το όργανο που θα επιλεγεί να αναλάβει τον έλεγχο των οικονομικών εκθέσεων των κομμάτων, πρέπει να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα στη νομοθεσία και στην κρατική πρακτική για να εξασφαλιστεί η ανεξαρτησία του από πολιτική πίεση και η δέσμευση του στην αμεροληψία. Μια τέτοια ανεξαρτησία είναι στοιχειώδης για τη σωστή λειτουργία του οργάνου και θα πρέπει να ορίζεται αυστηρά από το νόμο.

³¹ Σύμφωνα με πληροφορίες που δόθηκαν από τη γραμματεία της βουλής.

³² Βλέπε Έκθεση Αξιολόγησης για τη Διαφάνεια της Χρηματοδότησης των Κομμάτων στην Κύπρο από την Ομάδα Κρατών κατά της Διαφθοράς (GRECO). Η έκθεση και η σχετική ανακοίνωση τύπου διατίθενται στο:
[www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/news/News\(20110404\)Eval3_Cyprus_en.asp](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/news/News(20110404)Eval3_Cyprus_en.asp).

Πρέπει να εξετασθεί το ενδεχόμενο να δοθούν στον Γενικό Ελεγκτή η αρμοδιότητα, η εξουσία και οι αναγκαίοι πόροι για τη διεξαγωγή μιας εκτεταμένης παρακολούθησης της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων και την εισαγωγή ενός αποτελεσματικού ελέγχου των δαπανών των πολιτικών κομμάτων, ιδιαίτερα για εκλογικούς σκοπούς. Όλες οι εκθέσεις των κομμάτων θα πρέπει να δημοσιεύονται για ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας.

Η νομοθεσία προβλέπει ανώτατα όρια για δωρεές και περιορισμούς στις δαπάνες για προεκλογικές εκστρατείες. Τα ανώτατα όρια καθορίζονται ανάλογα με τη φύση του χορηγού: 8.000 ευρώ από φυσικά πρόσωπα, 20.000 ευρώ από εταιρείες περιορισμένης ευθύνης και 30.000 από εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο. Απαγορεύονται οποιεσδήποτε δωρεές από κρατικά ιδρύματα και ξένες εταιρείες. Εντούτοις, κάθε “νομικό πρόσωπο” δημοσίου δικαίου, μπορεί να χρηματοδοτήσει κομματικές εκδηλώσεις. Ο νόμος δεν προβλέπει οποιεσδήποτε απαιτήσεις κοινοποίησης σχετικά με δωρεές και δε ρυθμίζει τις δαπάνες στις οποίες υποβάλλονται τρίτοι.

Πρέπει να εξετασθεί το ενδεχόμενο να εισαχθεί μια γενική υποχρέωση για πολιτικά κόμματα να κοινοποιούν τις δωρεές - χρηματικές ή σε είδος – μαζί με το ύψος ή την αξία της δωρεάς και την ταυτότητα του χορηγού, για να αποφευχθεί η καταστρατήγηση των ανώτατων ορίων και να εξασφαλιστεί η πλήρης διαφάνεια και η λογοδοσία.

Ο εκλογικός νόμος προβλέπει όρια τόσο για τις προσωπικές δαπάνες ενός υποψηφίου όσο και για τις δαπάνες στις οποίες υποβάλλεται ο εκλογικός αντιπρόσωπος του, το άτομο δηλαδή που είναι αρμόδιο για τα προεκλογικά έσοδα και τις δαπάνες ενός υποψήφιου και τις σχετικές συμβατικές υποχρεώσεις. Με πρόσφατες τροποποιήσεις αυξήθηκε το όριο στα 5.000 ευρώ για τις προσωπικές δαπάνες ενός υποψήφιου και στα 25.000 ευρώ για τις δαπάνες του εκλογικού αντιπρόσωπου. Λόγω του ότι ο νόμος δεν καθορίζει ημερομηνία για την επίσημη έναρξη της προεκλογικής εκστρατείας, είναι δύσκολο να διαπιστωθεί από ποιά ημερομηνία πρέπει να δηλώνονται οι δαπάνες. Εντός τριών εβδομάδων από τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων, ο εκλογικός αντιπρόσωπος πρέπει να υποβάλει έκθεση στον Έπαρχο για τις εκλογικές δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων όλων των πληρωμών που έγιναν, όλες τις προσωπικές δαπάνες του υποψηφίου, οποιεσδήποτε αμφισβητούμενες ή απλήρωτες απαιτήσεις, και τα έσοδα που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη των δαπανών αυτών. Εντούτοις, αυτά τα όρια ισχύουν μόνο για τις δαπάνες του υποψηφίου ή του εκλογικού αντιπροσώπου του και δεν καλύπτουν τις δαπάνες από υποστηρικτές των υποψηφίων (τρίτους).

Ο εκλογικός νόμος προβλέπει ποινικές διώξεις για περιπτώσεις στις οποίες ένας υποψήφιος δεν υποβάλει την έκθεση εντός της διορίας ή υπερβεί τα όρια δαπανών. Εντούτοις, σύμφωνα με το νόμο τέτοιες υποθέσεις δεν μπορούν να προσαχθούν ενώπιον του δικαστηρίου χωρίς τη συγκατάθεση του Γενικού Εισαγγελέα. Η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ πληροφορήθηκε πως μέχρι σήμερα δεν έχουν εφαρμοστεί τέτοιες κυρώσεις παρόλο που μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2006 μόνο 35 τοις εκατό των υποψηφίων υπέβαλαν τις εκθέσεις τους.

Συνιστάται να διευκρινιστεί ο ρόλος του Γενικού Εισαγγελέα στις διαδικασίες για την εφαρμογή των κυρώσεων που σχετίζονται με τις υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων.

Πολλοί συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ εξέφρασαν την ανησυχία τους για τη μη επιβολή των ορίων δαπανών. Ισχυρίστηκαν πως μερικοί υποψήφιοι ξόδεψαν σημαντικά υψηλότερα ποσά από αυτά που επιτρέπει ο νόμος. Η μη ύπαρξη ενός πλήρους κρατικού μηχανισμού για τον έλεγχο των εκθέσεων εκλογικών δαπανών των υποψηφίων και την εφαρμογή των κυρώσεων που προβλέπονται από τον εκλογικό νόμο αποτελούν επίσης πηγή ανησυχίας. Επιπλέον, δεν υπάρχει νομική υποχρέωση για την κοινοποίηση αυτών των εκθέσεων.

Πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο να ανατεθεί στους Έπαρχους η εξουσία να διεξάγουν μια εκτεταμένη παρακολούθηση των εκθέσεων εκλογικών δαπανών των υποψηφίων και την αναφορά περιπτώσεων παραβίασης του νόμου στον Γενικό Εισαγγελέα. Οι εκθέσεις των εκλογικών δαπανών πρέπει να δημοσιεύονται.

X. ΤΑ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Το περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης στην Κύπρο είναι ποικίλο και περιλαμβάνει δημόσιους και εμπορικούς ραδιοτηλεοπτικούς φορείς και εφημερίδες.³³ Στους εκλογείς δόθηκε η ευκαιρία πρόσβασης σε διάφορες απόψεις κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας.

Ενώ τα έντυπα μέσα ενημέρωσης είναι αυτορρυθμιζόμενα, τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα υπάγονται σε αυστηρούς κανονισμούς. Οι εμπορικοί τηλεοπτικοί σταθμοί και ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας, το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ) είναι υποχρεωμένοι να καθιερώσουν ένα ‘κώδικα κάλυψης’ για την προεκλογική εκστρατεία. Ο ‘κώδικας’ έχει συμφωνηθεί με τα πολιτικά κόμματα και υποβάλλεται στη ρυθμιστική αρχή, την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου (ΑΡΚ), μαζί με το προκαταρκτικό σχέδιο των πολιτικών προγραμμάτων. Οι ‘κώδικες’ που αναλύθηκαν από την ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ δε φαίνονται να παρεμβαίνουν στην συντακτική ελευθερία. Αυτό επιβεβαιώθηκε και από δημοσιογράφους και άλλους επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης που συνάντησε η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ.

Σύμφωνα με τον περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Νόμο, τρεις μήνες πριν από μια εκλογή όλοι οι αδειούχοι ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί πρέπει να κάνουν ίση και χωρίς διακρίσεις μεταχείριση των υποψηφίων και των πολιτικών κομμάτων. Η διάταξη αυτή ορίζει πως η προεκλογική κάλυψη δεν πρέπει να παραμελεί μικρά ή νέα κόμματα. Η κάλυψη των πολιτικών κομμάτων θα πρέπει να ακολουθεί την αρχή της ‘αναλογικής ισότητας’ και να αντικατοπτρίζει το ποσοστό των ψήφων που έλαβε ένα κόμμα στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές. Η αποστολή της ΑΡΚ είναι η παρακολούθηση της ίσης μεταχείρισης των υποψηφίων από τους εμπορικούς ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς.

Γενικά οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί εφαρμόζουν την αρχή αυτή για κόμματα που αντιπροσωπεύονται στη βουλή υπολογίζοντας σε πόσες προεκλογικές συζητήσεις θα προσκληθεί το κάθε κόμμα και πόσες ερωτήσεις θα τεθούν στον καθένα κατά τη διάρκεια ενός προγράμματος. Μη κοινοβουλευτικά κόμματα που συμμετέχουν στις εκλογές δεν προσκλήθηκαν στις συζητήσεις με τα κοινοβουλευτικά κόμματα, αλλά οι δραστηριότητές τους καλύφθηκαν από τα δελτία ειδήσεων. Το ΡΙΚ και μερικοί ιδιωτικοί ραδιοτηλεοπτικοί σταθμοί οργάνωσαν ειδικές συζητήσεις ανάμεσα στους αρχηγούς των μη κοινοβουλευτικών κομμάτων.

Ένα μη κοινοβουλευτικό κόμμα, το Γραφείο Δικαιωμάτων Πολίτη (ΛΑΣΟΚ) υπέβαλε αίτηση ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου για διοικητική διαδικασία κατά του ΡΙΚ. Το κόμμα προσέβαλε απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του ΡΙΚ να μην το αναγνωρίσει ως πολιτικό κόμμα παρά τη νομική άποψη του Γενικού Εισαγγελέα πως μικρά κόμματα όπως το ΛΑΣΟΚ καλύπτονταν από τον νέο ορισμό πολιτικού κόμματος στον νόμο περί πολιτικών κομμάτων. Το ΛΑΣΟΚ διαμαρτυρήθηκε πως δεν έτυχε ίσης μεταχείρισης από το ΡΙΚ. Το ΡΙΚ υπεράσπισε την απόφασή του με το επιχείρημα πως ο πιο διακριτικός ορισμός “πολιτικού κόμματος” όπως

³³ Το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ) έχει δύο τηλεοπτικά κανάλια και τέσσερα ραδιοφωνικά κανάλια, ως επίσης και ένα δορυφορικό κανάλι για Κυπρίους που ζουν στο εξωτερικό: Υπάρχουν 4 παγκύπριες εμβέλειας ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί: *ANTI, MEGA, Plus TV, Sigma*, ένας αριθμός ραδιοσταθμών καθώς και τοπικοί σταθμοί και διάφορες παγκύπριες εφημερίδες.

διατυπώνεται στον περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου Νόμο και που δεν τροποποιήθηκε ταυτόχρονα με τη ψήφιση του νόμου περί πολιτικών κομμάτων ήταν δεσμευτικός γι' αυτούς. Η υπόθεση ΛΑΣΟΚ αναβλήθηκε για μετά τις εκλογές.

Η βουλή θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο τροποποίησης των σχετικών νόμων και κανονισμών για την αποφυγή ασυμφωνιών και αντιφάσεων στον καθορισμό της έννοιας του πολιτικού κόμματος σε διάφορες νομοθετικές ρυθμίσεις. Εναλλακτικά, μπορεί να εξεταστεί το ενδεχόμενο να γίνει παραπομπή σε άλλους νόμους του ορισμού του πολιτικού κόμματος όπως αναφέρεται στον περί πολιτικών κομμάτων νόμο.

Όπως και στις προηγούμενες εκλογές, λίγες επίσημες διαμαρτυρίες έγιναν σχετικά με την παραβίαση της αρχής της ισότητας. Η ΑΡΚ εξέτασε δύο υποθέσεις που αφορούσαν ισχυριζόμενες παραβιάσεις. Και στις δύο περιπτώσεις προβλήθηκε ο ισχυρισμός πως δύο τοπικοί εμπορικοί τηλεοπτικοί σταθμοί στη Λεμεσό πρόσφεραν μεγαλύτερη κάλυψη των προεκλογικών δραστηριοτήτων του σε ένα από τους υποψηφίους ως αντάλλαγμα για πληρωμένη πολιτική διαφήμιση στους σταθμούς αυτούς. Σύμφωνα με την συνήθη πρακτική της ΑΡΚ, οι αποφάσεις για τις καταγγελίες αυτές πάρθηκαν μετά από τις εκλογές. Το Συμβούλιο της ΑΡΚ αποφάσισε να προβεί σε περαιτέρω εξέταση της υπόθεσης εναντίον ενός τοπικού τηλεοπτικού σταθμού.

Παρόλο που η προεκλογική κάλυψη των εμπορικών ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών παρακολουθείται στενά από την ΑΡΚ, οι εκθέσεις της δεν δημοσιεύονται. Επιπλέον, ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας δεν υπάγεται σε παρόμοια εξωτερική παρακολούθηση. Σύμφωνα με το νόμο περί ΡΙΚ, η ΑΡΚ έχει περιορισμένη αρμοδιότητα για τον δημόσιο ραδιοτηλεοπτικό φορέα που δεν περιλαμβάνει την εξέταση ίσης μεταχείρισης. Επίμαχα ζητήματα κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας αποφασίζονται από το Διοικητικό Συμβούλιο του ΡΙΚ, που διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο.³⁴

Η πληρωμένη πολιτική διαφήμιση επιτρέπεται από το νόμο. Στο κάθε κόμμα κατανέμονται συνολικά περίπου 100 λεπτά σε όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς και συνολικά 60 λεπτά σε όλους τους ραδιοφωνικούς σταθμούς.³⁵ Η μέγιστη κάλυψη για τον κάθε υποψήφιο είναι 30 λεπτά σε όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς και 12 λεπτά σε όλους τους ραδιοφωνικούς σταθμούς. Η διάταξη αυτή ισχύει για τις τελευταίες 40 μέρες πριν από την ημερομηνία των εκλογών και τα πολιτικά κόμματα και οι υποψήφιοι είναι ελεύθεροι να κάνουν διαφήμιση πριν την περίοδο αυτή. Η εκπομπή πολιτικών διαφημίσεων απαγορεύεται από τον περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Σταθμών Νόμο, αρχίζοντας 55 ώρες πριν από την έναρξη της ψηφοφορίας. Οι νόμοι που ρυθμίζουν την τηλεοπτική κάλυψη απαγορεύουν ρητά την αρνητική προεκλογική διαφήμιση. Όπως επιβεβαιώθηκε στην ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ από την ΑΡΚ, δεν παρουσιάστηκε πρόβλημα αρνητικής προεκλογικής διαφήμισης κατά τη διάρκεια των βουλευτικών εκλογών του 2011.

XI. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Το Σύνταγμα εγγυάται ισότητα χωρίς διακρίσεις, περιλαμβανομένου του δικαιώματος του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι. Ο εκλογικός νόμος δεν περιέχει διατάξεις που να κάνουν διάκριση λόγω φύλου. Η Κύπρος είναι συμβαλλόμενη χώρα της Σύμβασης για την Εξάλειψη όλων των

³⁴ Δύο μέλη του συμβουλίου συμμετείχαν στις βουλευτικές εκλογές του 2011 ως υποψήφιοι της ΕΔΕΚ και του ΑΚΕΛ. Παρόλο που δεν έλαβαν μέρος σε συνεδριάσεις στις οποίες συζητήθηκαν εκλογικά θέματα, δεν παραιτήθηκαν ούτε έλαβαν άδεια κατά την προεκλογική περίοδο.

³⁵ Ο νόμος απαιτεί ίσες τιμές για όλα τα κόμματα και τους υποψηφίους.

Μορφών Διακρίσεων Κατά των Γυναικών (ΣΕΔΚΓ) και δεσμεύτηκε να δημιουργήσει ευνοϊκό περιβάλλον για την προώθηση των γυναικών. Εντούτοις, πολλοί συνομιλητές της ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ παρατήρησαν πως η Κύπρος δεν έχει ακόμη εφαρμόσει πλήρως όλους τους στόχους που προσδιορίστηκαν στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων.

Παρόλο που η εναρμόνιση με τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τη διάρκεια της προενταξιακής περιόδου αποτέλεσε σημαντική κινητήρια δύναμη για πολλές πολιτικές ισότητας, περιλαμβανομένων και εκείνων που αφορούν το φύλο, οι γυναίκες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται. Δεν έχει εφαρμοστεί μηχανισμός για την υλοποίηση μιας πολιτικής ισότητας, και η κυβέρνηση δε φαίνεται να ακολουθεί μια σταθερή πολιτική πάνω στο θέμα αυτό. Ως αποτέλεσμα, δεν έχουν γίνει αξιοσημείωτες δομικές αλλαγές στην Κύπρο που θα διευκόλυναν την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην πολιτική ζωή. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως είναι αρμόδιο για την συνολική προώθηση της ισότητας των φύλων και την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών. Το μέσο για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι ο Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας που συστάθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο. Ο μηχανισμός πραγματεύεται όλα τα θέματα που αφορούν τις γυναίκες με επίκεντρο την εξάλειψη των νομικών διακρίσεων κατά των γυναικών και την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Πρέπει να εξεταστεί η ενίσχυση υφιστάμενων μηχανισμών για την εφαρμογή νομοθεσίας ισότητας μεταξύ των φύλων, συμπεριλαμβανομένης και της ενίσχυσης της δυνατότητας του Εθνικού Μηχανισμού για τα Δικαιώματα της Γυναίκας για πιο αποτελεσματική επίτευξη των στόχων του.

Από ιστορική άποψη, ο αριθμός των γυναικών μελών της βουλής αυξάνεται ανάλογα με την αύξηση του ποσοστού γυναικών υποψηφίων. Όμως, στις βουλευτικές εκλογές του 2011, ο αριθμός των γυναικών υποψηφίων μειώθηκε κατά 14 τοις εκατό σε σχέση με τις προηγούμενες εκλογές. Από τις 98 γυναίκες υποψήφιους, (23,8 τοις εκατό όλων των υποψηφίων), μόνο έξι γυναίκες (10,7 τοις εκατό) έχουν εκλεγεί, δύο λιγότερες σε σχέση με τις εκλογές του 2006.

Από τα έξι κοινοβουλευτικά κόμματα, μόνο το Πράσινο Κόμμα έχει γυναίκα ως πρόεδρο. Αφού το Πράσινο Κόμμα δεν όρισε αρχηγό κόμματος όταν έκανε εγγραφή των καταλόγων υποψηφίων του, τη μοναδική έδρα του κόμματος κέρδισε ο άντρας υποψήφιος που έλαβε τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων προτίμησης. Από τα μη κοινοβουλευτικά κόμματα, το νεοϊδρυθέν κόμμα Κυπριακή Προοδευτική Συνεργασία (ΚΥ.ΠΡΟ.Σ) έχει πρόεδρο γυναίκα και 61 τοις εκατό των υποψηφίων του ήταν γυναίκες. Παρόλο που πολλά κόμματα υιοθέτησαν μια εσωτερική ποσόστωση ανδρών-γυναικών, αυτό δεν συνέβαλε στην επίτευξη του στόχου της αύξησης των γυναικών υποψηφίων. Τα κόμματα αποφάνθηκαν πως ο μικρός αριθμός γυναικών υποψηφίων οφείλεται κυρίως στο μειωμένο ενδιαφέρον ανάμεσα στις γυναίκες για υποβολή υποψηφιότητας, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές.

Η πλειοψηφία των γυναικών υποψηφίων που συνάντησε η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ ανέφεραν διάφορα προβλήματα που παρεμποδίζουν τη συμμετοχή των γυναικών στις εκλογές. Αυτά περιλαμβάνουν την έλλειψη υποστήριξης από το κόμμα τους και μια κάθετη ιεραρχία στην κομματική δομή που καθιστά δύσκολη την κατάληψη ηγετικών θέσεων από γυναίκες. Οι πλείστες γυναίκες υποψήφιοι ανήκαν στις γυναικείες οργανώσεις των κομμάτων τους, που δεν θεωρούνται πως ασκούν επιρροή στις πολιτικές των κομμάτων υπέρ της ισότητας μεταξύ των φύλων. Μη πολιτικοποιημένες οργανώσεις ΜΚΟ γυναικών αποτελούν σχετικά νέο φαινόμενο στην Κύπρο και δεν κατέχουν ακόμη τις δεξιότητες και την πείρα για την προάσπιση και την προώθηση πολιτικών θεμάτων.

Θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο να δημιουργηθεί ένα πιο ευνοϊκό περιβάλλον για την ενεργό συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική ζωή. Στο πλαίσιο αυτό, η εισαγωγή εθελοντικών και νομικών ποσοτώσεων στη δημόσια και την πολιτική ζωή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως προσωρινό μέτρο για την επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας μεταξύ των φύλων, συμπεριλαμβανομένων και των καταλόγων υποψηφίων των κομμάτων. Θα ήταν δυνατό να παροτρυνθούν τα κόμματα να εισαγάγουν ποσοτώσεις αντρών-γυναικών για τα διοικητικά τους όργανα, και να επιτύχουν τους στόχους που έθεσαν τα ίδια όπου τέτοιες ποσοτώσεις ήδη υφίστανται.

Οι συνομιλητές του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ αποφάνθηκαν πως οι γυναίκες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με τους άντρες όσον αφορά τη δυνατότητά τους να προσεγγίσουν τους ψηφοφόρους. Οι προεκλογικές εκστρατείες στην Κύπρο συνήθως περιλαμβάνουν πολλή άτυπη επικοινωνία σε δημόσιους χώρους, οι πλείστοι των οποίων θεωρούνται ως ανδρική επικράτεια. Επιπλέον, η δυνατότητα των γυναικών να συμμετέχουν σε προεκλογικές εκστρατείες στον ίδιο βαθμό όπως οι άντρες επηρεάζεται αρνητικά από τα πολλά οικογενειακά καθήκοντα τους. Τελικά, η χρηματοδότηση των προεκλογικών εκστρατειών αναφέρθηκε ως εμπόδιο για την πολιτική προώθηση των γυναικών. Επιπλέον, οι μισθοί των γυναικών είναι πολύ χαμηλότεροι από εκείνους των αντρών,³⁶ γεγονός που περιορίζει περαιτέρω τις προεκλογικές δυνατότητες των γυναικών.

Όλες οι γυναίκες υποψήφιοι που συνάντησε η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ διαμαρτυρήθηκαν για την ανεπαρκή κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης. Δήλωσαν πως τα μέσα ενημέρωσης συνήθως προτιμούν να προσκαλούν άντρες πολιτικούς, ιδιαίτερα για τις συζητήσεις σημαντικών πολιτικών θεμάτων, ενώ οι γυναίκες παραπέμπονται στη συζήτηση θεμάτων κοινωνικής πολιτικής.

Στα εκλογικά κέντρα, 35 τοις εκατό των προεδρευόντων ήταν γυναίκες, σε σύγκριση με τα 69 τοις εκατό του βοηθητικού προσωπικού. Η σύνθεση του προσωπικού στα εκλογικά κέντρα αντικατοπτρίζει τη γενική κατάσταση της ισότητας μεταξύ των φύλων στη δημόσια υπηρεσία. Η πλειονότητα των δημοσίων υπαλλήλων είναι γυναίκες, αλλά το ποσοστό τους είναι μεγαλύτερο στις χαμηλές θέσεις, με λίγες γυναίκες σε υψηλόβαθμες θέσεις.³⁷

XII. ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Όλες οι καταγγελίες για εκλογικές διευθετήσεις πριν από την ημερομηνία των εκλογών υποβάλλονται στον Γενικό Έφορο και αν δεν επιλυθούν μπορεί να οδηγήσουν σε προσφυγές ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου το οποίο δρα ως Εκλογοδικείο. Καταγγελίες σχετικά με την πρόταση υποψηφίων μπορούν να γίνουν στον Επαρχιακό Έφορο και αποφασίζονται εντός 24 ωρών. Σε περίπτωση μη επίλυσής τους, τέτοιες καταγγελίες μπορούν να οδηγήσουν σε προσφυγές ενώπιον του Εκλογοδικείου. Καταγγελίες σχετικά με την εγγραφή των ψηφοφόρων μπορούν να υποβληθούν από κάθε εγγεγραμμένο ψηφοφόρο στον Επαρχιακό Έφορο. Πριν τις

³⁶ Σύμφωνα με την Κυπριακή Εθνική Έκθεση 2010 για την εφαρμογή της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου, η Κύπρος παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μισθολογική ανισότητα (26 τοις εκατό) μεταξύ ανδρών και γυναικών ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μαζί με το μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης γυναικών (πάνω από 70 τοις εκατό). Εντούτοις, υπάρχει μια εμφανής ασυμμετρία μεταξύ των φύλων στην αγορά εργασίας – πολύ λιγότερες γυναίκες κατέχουν καλοπληρωμένες θέσεις σε σχέση με τους άντρες, παρόλο που έχουν υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης.

³⁷ Βλέπε στατιστικούς δείκτες σύγκρισης κατά φύλο της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου στο: http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/populationcondition_26main_gr/populationcondition_26main_gr?OpenForm&sub=6&sel=2.

βουλευτικές εκλογές του 2011, υπήρξε μικρός αριθμός τέτοιων καταγγελιών στη Λάρνακα, στην Πάφο και στη Λεμεσό. Καταγγελίες την ημέρα των εκλογών γίνονται στους προεδρεύοντες του εκλογικού κέντρου, με τη δυνατότητα προσφυγής στον Γενικό Έφορο.³⁸

Όλες οι εκλογικές προσφυγές υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εκλογοδικείου. Επί αυτών αποφασίζει η ολομέλεια του Εκλογοδικείου, που απαρτίζεται από 13 δικαστές. Δεν υπάρχει δυνατότητα έφεσης κατά των αποφάσεων τους.

Προσφυγές σχετικά με αποτελέσματα των εκλογών μπορούν να υποβληθούν από οποιοδήποτε ψηφοφόρο, υποψήφιο ή τον Γενικό Εισαγγελέα ζητώντας την ακύρωση ή την επαναμέτρηση των ψήφων. Η αίτηση πρέπει να υποβάλλεται σε ένα μήνα από τη δημοσίευση των τελικών αποτελεσμάτων των εκλογών. Οι κανονισμοί του δικαστηρίου προβλέπουν ένα χρονοδιάγραμμα για την επακόλουθη ακρόαση τέτοιων διαδικασιών και για την υποβολή δικαιολογητικών στοιχείων. Οι απαιτήσεις αυτές δεν περιορίζουν τη δυνατότητα των μερών να προωθήσουν τέτοιες υποθέσεις σύμφωνα με την συνήθη δικαστική πρακτική. Ο Γενικός Έφορος αποτελεί πάντοτε μέρος στις υποθέσεις αυτές και αντιπροσωπεύεται από τον Γενικό Εισαγγελέα.

Γενικά, οι νομικοί μηχανισμοί για τις καταγγελίες και τις προσφυγές παρέχουν ένα επαρκές μέσο πρόσβασης στη δικαστική θεραπεία και είναι σύμφωνοι με τα διεθνή πρότυπα.

XIII. Η ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ, η ΑΑΕ δεν διεξήγαγε μια εκτεταμένη και συστηματική παρακολούθηση των διαδικασιών της ημέρας διεξαγωγής των εκλογών. Εντούτοις, τα μέλη της αποστολής επισκέφτηκαν μερικά εκλογικά κέντρα την ημέρα των εκλογών.

Η ψηφοφορία στα εκλογικά κέντρα που επισκέφθηκε η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ διεξήχθη με ήρεμο και πειθαρχημένο τρόπο. Οι προεδρεύοντες και οι βοηθοί εργάστηκαν αποτελεσματικά και ακολούθησαν τις καθορισμένες διαδικασίες. Οι ψηφοφόροι γνώριζαν τις διαδικασίες και όταν παρέστη ανάγκη έλαβαν βοήθεια από άτομο της επιλογής τους. Τα εκλογικά κέντρα που επισκέφθηκε η ΑΑΕ παρείχαν εύκολη πρόσβαση σε ψηφοφόρους με αναπηρία. Η ψηφοφορία που παρακολούθηθηκε στις φυλακές της Λευκωσίας διεξήχθη επίσης απρόσκοπτα και οι κρατούμενοι ήταν ελεύθεροι να ψηφίσουν ή να απόσχουν.

Η ψηφοφορία στα εκλογικά κέντρα για ψηφοφόρους που ζουν σε εγκλωβισμένες περιοχές που δεν είναι υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης διεξήχθη αποτελεσματικά παρόλο που οι πλείστοι από αυτούς τους ψηφοφόρους ήταν ηλικιωμένοι και χρειάστηκαν περισσότερο χρόνο ή υποστήριξη για να ψηφίσουν.

Οι καταμετρήσεις των ψήφων που παρακολούθησε η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ διεξήχθησαν με επαγγελματικό τρόπο και σύμφωνα με τις καθιερωμένες διαδικασίες. Το προσωπικό των εκλογικών κέντρων δεν αντιμετώπισε δυσκολίες με τις διαδικασίες καταμέτρησης ή τη συμπλήρωση των πρωτοκόλλων αποτελεσμάτων. Αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στην εθνική νομοθεσία, τα πρωτόκολλα των αποτελεσμάτων δεν εκτέθηκαν στα εκλογικά κέντρα για δημόσιο έλεγχο.

³⁸ Στις εκλογές αυτές έγιναν δύο αιτήσεις ενώπιον του Γενικού Εφόρου για επαναμέτρηση των ψήφων αφού το περιθώριο των ψήφων προτίμησης μεταξύ υποψηφίων ήταν πολύ μικρό. Οι αιτήσεις απορρίφθηκαν αφού το περιθώριο των ψήφων προτίμησης μεταξύ των υποψηφίων ήταν πολύ μικρό. Οι απαιτήσεις απορρίφθηκαν ως εκτός της αρμοδιότητας του Γενικού Εφόρου αλλά οι υποψήφιοι είχαν τη δυνατότητα έφεσης.

Με βάση τη διεθνή καλή πρακτική, θα πρέπει να εξεταστεί η τροποποίηση της νομοθεσίας για να απαιτείται η έκθεση των αποτελεσμάτων των πρωτόκολλων σε κάθε εκλογικό κέντρο παράλληλα με την έγκαιρη δημοσίευση τους στο διαδίκτυο.

Σε όλα τα εκλογικά κέντρα που επισκέφθηκε η ΑΑΕ, τα πολιτικά κόμματα είχαν εκπροσώπους που μπορούσαν ελεύθερα να παρακολουθήσουν τη ψηφοφορία και την καταμέτρηση των ψήφων χωρίς εμπόδια.

Η ΑΑΕ του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ παρακολούθησε τη διαδικασία καταμέτρησης των αποτελεσμάτων στην επαρχία της Λευκωσίας. Η καταμέτρηση περιλάμβανε τρεις διαφορετικούς ελέγχους των πρωτοκόλλων αποτελεσμάτων. Στην καταμέτρηση έγινε έλεγχος των αποτελεσμάτων για τα κόμματα και τους ψήφους προτίμησης για τον κάθε υποψήφιο. Δεν διαπιστώθηκαν σημαντικά προβλήματα.

Το ολικό ποσοστό συμμετοχής ήταν 78,7 τοις εκατό, σε σύγκριση με τα 89 τοις εκατό στις βουλευτικές εκλογές του 2006. Το Κεντρικό Εκλογικό Γραφείο του Υπουργείου Εσωτερικών άρχισε να δημοσιεύει προκαταρκτικά εκλογικά αποτελέσματα στην ιστοσελίδα του την νύχτα των εκλογών, συμπεριλαμβανομένων αποτελεσμάτων ανά επαρχία και εκλογικό κέντρο. Οι υποψήφιοι που κέρδισαν ανακοινώθηκαν μόλις συμπληρώθηκε η καταμέτρηση και η κατανομή των εδρών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Επίσημα δεδομένα που δόθηκαν στη δημοσιότητα από τον Γενικό Έφορο	Αριθμός
Σύνολο των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων στους εκλογικούς καταλόγους	531.463
Αριθμός των ψηφοφόρων που ψήφισαν	418.247
Αριθμός άκυρων ψηφοδελτίων	8.701
Ποσοστό άκυρων ψηφοδελτίων	2,08%
Αριθμός των λευκών ψηφοδελτίων	4.969
Ποσοστό λευκών ψηφοδελτίων	1,19%
Αριθμός έγκυρων ψήφων	404.577
Ποσοστό συμμετοχής	78,70%

Υποψήφιος	Αριθμός περιφερ. καταλόγων	Σύνολο ψήφων	Ποσοστό ψήφων	Αριθμός εδρών
Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού - Αριστερά - Νέες δυνάμεις (ΑΚΕΛ)	10	132.171	32,67%	19
Γραφείο Δικαιωμάτων Πολίτη (ΛΑ.ΣΟ.Κ)	10	2.667	0,66%	0
Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗ.ΚΟ)	10	63.763	15,76%	9
Δημοκρατικός Συναγερμός (ΔΗ.ΣΥ)	10	138.682	34,28%	20
ΕΔΕΚ Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κύπρου	10	36.113	8,93%	5
Εθνικό Λαϊκό Μέτωπο (Ε.ΛΑ.Μ)	10	4.354	1,08%	0
Ευρωπαϊκό Κόμμα (ΕΥΡΩ.ΚΟ)	10	15.711	3,88%	2
ΖΥΓΟΣ Κίνημα Ανεξαρτήτων Πολιτών	9	859	0,21%	0
Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών (Πράσινο Κόμμα)	10	8.960	2,21%	1
Κυπριακή Προοδευτική Συνεργασία (ΚΥ.ΠΡΟ.Σ)	10	709	0,18%	0
Ανεξάρτητοι υποψήφιοι	6 υποψήφιοι σε 3 επαρχίες	588	0,14%	0
Σύνολο			100%	56

ΤΟ ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ

Αποστολή του **Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** (ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ) είναι να παρέχει βοήθεια στα συμμετέχοντα Κράτη του ΟΑΣΕ για «να διασφαλίζουν τον απόλυτο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, να τηρούν τους κανόνες δικαίου, να προάγουν τις αρχές της δημοκρατίας και... για την ενδυνάμωση και την προστασία των δημοκρατικών θεσμών καθώς και την προαγωγή της ανοχής ολόκληρης της κοινωνίας» (Εγγραφο Ελσίνκι, 1992). Αυτό αποκαλείται η ανθρώπινη διάσταση του ΟΑΣΕ.

Με έδρα τη Βαρσοβία (Πολωνία) το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ ιδρύθηκε ως Γραφείο Ελευθέρων Εκλογών στη Σύνοδο Κορυφής του Παρισιού το 1990 και άρχισε τη λειτουργία του το Μάιο του 1991. Ένα χρόνο αργότερα τροποποιήθηκε το όνομα του Γραφείου για να αντανakλά τη διεύρυνση της εντολής του έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό. Το γραφείο απασχολεί σήμερα προσωπικό άνω των 130 ατόμων.

Το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ αποτελεί τον κορυφαίο οργανισμό στην Ευρώπη στον τομέα **εκλογικής παρατήρησης**. Κάθε χρόνο το Γραφείο συντονίζει και οργανώνει την αποστολή χιλιάδων παρατηρητών για να αξιολογήσει αν οι εκλογές στην περιοχή του ΟΑΣΕ διενεργούνται σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ, άλλα διεθνή πρότυπα για δημοκρατικές εκλογές και την εθνική νομοθεσία. Η μοναδική του μεθοδολογία προσφέρει μια εις βάθος κατανόηση της εκλογικής διαδικασίας στο σύνολό της. Με τα έργα αρωγής για τη δημοκρατία που διεξάγει, το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ υποστηρίζει τα συμμετέχοντα κράτη στη βελτίωση του εκλογικού τους πλαισίου.

Οι δραστηριότητες **εκδημοκρατισμού** του Γραφείου περιλαμβάνουν: το κράτος δικαίου, τη νομοθετική υποστήριξη, τη δημοκρατική διακυβέρνηση, τη μετανάστευση και την ελευθερία διακίνησης, και την ισότητα μεταξύ των φύλων. Κάθε χρόνο το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ πραγματοποιεί διάφορα ειδικά προγράμματα βοήθειας με στόχο την ανάπτυξη δημοκρατικών δομών.

Το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ υποστηρίζει επίσης τα συμμετέχοντα κράτη στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους για την προώθηση και την προστασία **των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και βασικών ελευθεριών** σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της ανθρώπινης διάστασης του ΟΑΣΕ. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της από κοινού εργασίας με διάφορους εταίρους για την ενθάρρυνση της συνεργασίας, τη δημιουργία ικανοτήτων και την παροχή εμπειρογνωμοσύνης σε θεματικούς τομείς όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, την ενίσχυση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και ανθρώπινα δικαιώματα και ασφάλεια των γυναικών.

Στον τομέα της **ανοχής** και της **αποφυγής διακρίσεων**, το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ παρέχει υποστήριξη στα συμμετέχοντα κράτη για την ενίσχυση της καταπολέμησης των εγκλημάτων μίσους και περιστατικών ρατσισμού, ξενοφοβίας, αντισημιτισμού και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας. Οι δραστηριότητες του ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ που σχετίζονται με την ανοχή εστιάζονται στους εξής τομείς: νομοθεσία· εκπαίδευση στην επιβολή του νόμου· παρακολούθηση, υποβολή εκθέσεων και συνέχεια για αντιδράσεις σε εγκλήματα και περιστατικά μίσους· ως επίσης και εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την προώθηση της ανοχής, του σεβασμού, και της αμοιβαίας κατανόησης.

Το ΓΔΘΑΔ/ΟΑΣΕ παρέχει συμβουλές στα συμμετέχοντα κράτη πάνω στις πολιτικές τους για τους **Ρόμα και Σίντι**. Προωθεί την ανάπτυξη ικανοτήτων και την δικτύωση μεταξύ των

κοινοτήτων Ρόμα και Σίντι και ενθαρρύνει τη συμμετοχή των εκπροσώπων των Ρόμα και Σίντι στα όργανα χάραξης πολιτικής.

Όλες οι δραστηριότητες του ΓΔΘΑΔ διεξάγονται σε στενή συνεργασία και συντονισμό με τα συμμετέχοντα κράτη του ΟΑΣΕ, τα θεσμικά όργανα και τις επιτόπιες αποστολές του ΟΑΣΕ, και με άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφτείτε την ιστοσελίδα του ΓΔΘΑΔ (www.osce.org/odihr).